

Motion till riksdagen 2005/06:Sk526

av **Kenneth Johansson m.fl. (c, m, fp, kd)**

Den ideella sektorn i Sverige

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att möjligheterna att införa skatteavdrag för gåvor till ideella organisationer behöver utredas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en översyn av lagen om offentlig upphandling (LOU) så att frivilligorganisationer och vårdföretag utan vinstsyfte kan konkurrera på lika villkor.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en samlad nationell strategi för att stimulera och stötta volon-
tärinsatser i Sverige.²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att vård och omsorg som ges av stiftelser, föreningar, trossam-
fund och bolag utan vinstutdelning behöver synliggöras genom att sta-
tistik och fakta sammanställs och redovisas inom ramen för svenska soci-
ala och statistikförande myndigheters arbete.¹

¹Yrkandena 2 och 4 hänvisade till FiU.

²Yrkande 3 hänvisat till SoU.

Fel! Okänt namn på

Inledning: Ideella sektorn är en del av välfärden

Insatser från frivilliga och ideellt arbetande organisationer spelar en avgörande roll för viktiga delar inom vård och social omsorg. Ideella organisationer har sedan början av 1990-talet fått ökad betydelse både som samverkanspartners och som direkta uppdragstagare. Ett flertal organisationer bedriver vård, omsorg och socialtjänst. Några exempel är Ersta diakonisällskap, Stiftelsen Stora Sköndal, Vidarkliniken, Bräcke diakoni, Röda Korsets Sjukhus och Stockholms Sjukhem.

Inom Vänsterkartellen är ambivalensen till ideellt arbete och frivilligorganisationer stor. Deras principiella argument är att välfärdsbygget inte ska vara avhängigt av privat välvilja och intresse. Problemet är bara att välfärden redan är detta. Frivilligorganisationernas insatser motsvarar ca 300 000 årsarbeten. Inom vård och omsorg är ca 6 500 personer anställda.

Välfärdens starka beroende av medborgarnas frivilliga organisering kräver att politiken möter denna utveckling med åtgärder. Allians för Sverige (Centerpartiet, Kristdemokraterna, Folkpartiet och Moderaterna) slår vakt om en gemensam finansiering av vården och omsorgen, men är samtidigt öppna för alternativa utförare. En ökad mångfald av utförare ger medborgarna större valmöjligheter, och understödjer förnyelse, effektiviseringar och utveckling av vård och omsorg. Privata, kooperativa och ideellt drivna alternativ bör därför ges förutsättningar att utvecklas.

Den ideella sektorn verkar i gränzonen mellan privat och offentlig sektor. Det privata, det ideella och det offentliga – alla har en viktig plats i ett väl fungerande samhälle. Ofta kallas den ideella sektorn också den tredje sektorn eller den sociala ekonomin. Den sociala ekonomin är det vedertagna begreppet på europainivå och i många länder har utvecklingen på detta område kommit mycket längre än i Sverige.

Allians för Sveriges företrädare i riksdagens socialutskott lägger med denna motion sina förslag för att ge den ideella sektorn rättvisa spelregler och ta till vara de insatser som den sociala ekonomin kan bidra med.

Avdragsrätt för gåvor

På många håll i världen är det möjligt att göra skatteavdrag för kostnaden för gåvor till ideella organisationer. De flesta EU-länder har olika typer av system för avdragsmöjligheter. I Sverige får varken privatpersoner eller företag göra avdrag för gåvor och donationer till ideella föreningar. Alliansen anser att det finns all anledning att se över möjligheterna att stärka de ideella organisationerna genom att införa avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga organisationer.

För många människor består det sociala engagemanget i regelbundet eller punktvis ekonomiskt stöd till hjälpverksamhet i olika former. De frivilliga insamlingarna uppgår till betydande belopp. I Sverige skänktes kontanta gåvor till de så kallade 90-kontona till ett värde av drygt 3,2 miljarder kronor år 2003. Den totala summan för gåvor till samtliga ideella organisationer uppskattas till ungefär det dubbla. Även om detta är betydande belopp så tror vi att givandet i Sverige skulle kunna öka betydligt. I andra länder där det finns gynnsammare skatteregler är givandet betydligt mer omfattande.

Allians för Sverige anser att det vore värdefullt om det svenska skattesystemet skulle kunna ge bättre möjligheter för företag och enskilda medborgare att stödja ideella organisationer. Möjligheterna att införa skatteavdrag för gåvor till ideella organisationer behöver utredas. Detta bör ges regeringen till känna.

Översyn av LOU för bättre vård

Lagen om offentlig upphandling (LOU) har kritiserats för att lagen inte alltid är lämplig för upphandling av vårdtjänster. Upphandlingar enligt LOU kan framför allt missgynna små vårdaktörer.

De ideella vårdföretagen är många och har nyligen samlats i en branschorganisation – Famna. Det finns idag nära 400 organisationer med 6 500 anställda, som arbetar med vård och omsorg utan vinstsyfte. Omsättningen är uppemot 5 miljarder kronor om året.

Ett av problemen för denna sektor att växa är enligt Famna de regler och den praxis som råder när det gäller upphandlingssystemet. Non-profit-aktörerna drabbas svårt av korta avtalstider som leder till osäkerhet för hela verksamheter liksom för vårdtagare och personal. Finansieringen försvåras och upphandlingsreglerna hämmar framväxten av nya vårdgivare och försvårar expansion för dem som redan etablerat sig.

En ny upphandlingslag som ger utrymme för förlängda avtalstider skulle förbättra möjligheterna också för de non-profit-drivna vårdgivarna att utvecklas och konkurrera – till gagn för såväl vården som patienterna.

Allians för Sverige har föreslagit en översyn av lagstiftning, regelverk och institutioner så att konkurrensneutralitet skapas mellan vårdens olika aktörer. Lagen om offentlig upphandling (LOU) bör ses över så att tjänstehandel inom vården kan underlättas. En sådan utredning bör också omfatta uppföljning och utvärdering av hur lagstiftningen påverkar de ideella organisationernas verksamhet inom vård, omsorg och sociala tjänster.

Vad gäller betydelsen av konkurrens menar vi att den förutom pris också måste avse kvalitet och resultat. Att konkurrera enbart med pris lockar till att välja det anbud som beskrivs som billigast och leder till att medborgarna inte får tillgång till information om kvalitet och resultat inom vård och omsorg och själva ges en möjlighet att välja.

Praxis måste utvecklas för mätning av kvalitet och resultat om LOU skall användas för upphandling av vård- och omsorgstjänster. Denna bör kunna ta

Fel! Okänt namn på

hänsyn till de ideella organisationernas särart när det gäller värden som vårdfilosofi, ideologisk och etisk kvalitet (som inte kan mätas i pengar). Vi menar dessutom att det är viktigt att utveckla sociala kriterier obligatoriska vid all upphandling. En relevant jämförelse kan vara miljöcertifiering som idag är en självklarhet vid upphandling. Det är idag fullt möjligt att upphandla äldreomsorg utan en enda parameter om personaltäthet eller innehållsliga kvalitetskriterier, men det går inte att upphandla sjukvård utan att producenten anger hur avfall tas om hand.

Vad som ovan anförts om en översyn av lagen om offentlig upphandling (LOU) så att frivilligorganisationer och vårdföretag utan vinstsyfte kan konkurrera på lika villkor bör ges regeringen till känna.

Volontärinsatser inom vård och social verksamhet

Många människor arbetar oavlönat med att hjälpa och stödja sina medmänniskor. Enligt Forum för socialt arbete arbetar var femte svensk frivilligt i socialt inriktade organisationer (26 % av kvinnorna, 17 % av männen). Och de som idag anmäler sitt intresse för att bli volontärer är ofta unga människor.

Det finns ett drygt hundratal s.k. frivilligcentraler ute i landets kommuner. Dessa fungerar som sambandscentraler mellan de – främst äldre – som önskar stöd och hjälp i sin vardag och medmänniskor med tid över för frivilliga insatser. Det innebär att sätta guldkant på tillvaron för de äldre, inte att utföra uppgifter som hör till vårdpersonalens arbete.

Det behövs fler volontärer inom framför allt äldreomsorgen, inom sjukvården och social verksamhet. I andra länder, som till exempel Kanada, deltar i princip alla i volontärarbete. Det kan handla om allt från arbete bland barn på sjukhus och ungdomar med sociala problem till att mata och läsa högt. Vi har en hel del att lära av andra länder som har en stark tradition av volontärarbete inom vård och social omsorg.

Det ligger stora möjligheter i att fler människor engageras för frivilligt arbete. Det skapar först och främst ett mänskligare samhälle. Men det finns också hinder i ett sådant utvecklingsarbete. Det kan vara bristande förståelse från kommun och landsting över de ideella insatsernas värde, att det behövs tydliga politiska signaler och ett aktivt arbete för att åstadkomma resultat. Erfarenhet visar också att det krävs ekonomiskt stöd till lokaler och samordning för att bedriva t.ex. en frivilligcentral.

Det behövs en samlad nationell strategi för att stimulera och stötta volontärarbete i Sverige. Den bör omfatta bl.a. följande åtgärder:

- Särskilda medel till kommunerna samt vård- och omsorgsaktörerna för utveckling av volontärarbetet.
- Landsting och kommuner bör besluta om särskilda handlingsprogram för mer volontärarbete.

Fel! Okänt namn på

- Kommuner och landsting bör göra särskilda överenskommelser med vårdpersonalens fackliga organisationer om volontärarbetets innebörd och gränser.
- Det bör utredas om inte volontärinsatser bör kunna ge poäng vid ansökan till såväl gymnasieprogram som högre utbildning.

Vad som ovan anförts om en samlad nationell strategi för att stimulera och stötta volontärinsatser i Sverige bör ges regeringen till känna.

Åtgärda bristen på statistik och utvärderingar om den sociala ekonomin

Allians för Sverige vill att SCB ska belysa de sociala insatser som görs av den ideella sektorn. Vi menar att det inför beslut om ekonomiska stimulanser för denna sektor är viktigt att göra en uppskattning av hur omfattande engagemanget bland privatpersoner är i dag. SCB bör inom ramen för existerande utgiftsundersökningar tillfråga allmänheten om hur mycket tid som man ägnar åt obetalda insatser på olika sociala områden. Statistiken bör också omfatta en sammanställning av ekonomiska bidrag till ideella verksamheter från offentliga organ, företag och privatpersoner. Regeringen bör i SCB:s regleringsbrev tydliggöra att insamling av statistik om den ideella sektorn är en prioriterad uppgift. Eventuellt kan detta kräva ett visst tillskott av resurser.

Epidemiologiskt centrum vid Socialstyrelsen bör ges i uppgift att följa upp och särredovisa verksamhet i ideella sjukvårdssektorn, på samma sätt som i dag sker på flera specialistområden inom den offentliga vården. Socialstyrelsen bör på motsvarande sätt följa upp verksamheten inom den ideella omsorgssektorn. Vidare bör det avsättas forskningsresurser för polycystudier, uppföljningar och utvärderingar av de offentliga aktörernas beslut och handlingar med avseende på deras påverkan på non-profit-organisationers verksamheter inom vård, omsorg och sociala tjänster. Exempel på sådana studier kan vara effekter av förändringar av skattepolitiken, tillämpningen av upphandlingsregler, kommuners tillämpning av hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen avseende non-profit-verksamheter, nybildningar och nybildningsprocesser, m.m.

Den vård och omsorg som ges av stiftelser, föreningar, trossamfund och bolag utan vinstutdelning behöver synliggöras genom att statistik och fakta sammanställs och redovisas inom ramen för svenska sociala och statistikförande myndigheters arbete. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 5 oktober 2005

Kenneth Johansson (c)

Cristina Husmark Pehrsson (m)

Chatine Pålsson (kd)

Erik Ullenhag (fp)